

короля позбавити королівство численних бенефіцій та грошових виплат на користь папи. Так треба діяти, щоб змусити римський двір повернутися до розуму”. Очевидно, що у листі Рішельє намагається впливати на Папу і приховано йому погрожує, але тут потрібно взяти до уваги те, коли саме був написаний цей лист. Причиною наростання суперечностей між Кардиналом і Урбаном VIII є постанова від 5 червня 1641 р., яка мала на меті утвердити домінування Апостольського престолу над світськими володарями. Рішельє, який у своїй політичній доткрині проголошував верховенство влади короля у політичному просторі, був незадоволений і не міг прийняти таку позицію.

Аналіз листування Кардинала Рішельє доводить, що спершу Кардинал ще демонстрував лояльність до Папи, проте уже в листі до канцлера Сег'є, відкрито простежується невдоволення політикою Папи, що демонструє поступове загострення конфлікту інтересів між головами обох держав.

Галліканська політика Рішельє не обмежувалася внутрішньоцерковними питаннями – вона мала ширший, державотворчий характер. Підпорядкування Церкви державі сприяло зміцненню влади монарха, формуванню централізованого бюрократичного апарату й послабленню автономії великих феодалів.

Через контроль над Церквою Рішельє реалізував ідею “єдиної та неподільної Франції”, у якій релігійна єдність служила основою політичної стабільності.

Рішельє ліквідував подвійну лояльність духовенства, яке одночасно підкорялося Папі та королю, і перевів його під виключну юрисдикцію французької монархії. Це забезпечило внутрішню стабільність держави під час релігійних і династичних криз у Європі та створило передумови для формування моделі взаємин між Церквою та державою, що була закріплена пізніше у Декларації чотирьох статей 1682 року.

Хоча Рішельє не розривав із Римом зв'язків, його стратегія де-факто обмежувала політичний вплив Ватикану на французьке суспільство. Водночас започаткувавши довготривале напруження між Парижем і Святим Престолом, що зберігалось до кінця XVII ст.

Отже, галліканська політика Рішельє поєднувала вірність церковній традиції з прагненням до автономії держави. Він перетворив Церкву на інструмент зміцнення державної влади, а не на її суперника, що стало ключовим чинником трансформації відносин між Францією та Папською державою.

Андріана Кметик (Тернопіль)

ВЕСНА НАРОДІВ У ЦСЄ: СПІЛЬНІ ТЕНДЕНЦІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Весна народів 1848 року у Центрально-Східній Європі представляє собою комплексну соціально-політичну хвилю, що охопила великі частини Австрії та Пруссії, а також вплинула на сусідні регіони. Попри спільність революційних проявів у різних країнах, цей період демонструє численні національні особливості, які визначали характер локальних подій та масштаби впливу на політичну систему. Центрально-Східна Європа у середині XIX ст. характеризувалася складним етнічним та релігійним розмаїттям: території імперій включали німців, угорців, чехів, поляків, сербів, румунів, українців, євреїв та інші народи, кожен із яких мав власні історичні традиції, мовні, культурні та соціальні відмінності. Ця етнічна та соціальна структура

створювала передумови для того, що революційні процеси набували не лише загальноєвропейського, але й виразно національного характеру.

У всіх регіонах спостерігалася загальна тенденція до вимог політичних реформ, участі широких верств населення у суспільних процесах та прагнення до юридичного закріплення прав та свобод. Революції 1848 року стали кульмінацією боротьби проти абсолютної монархії, бюрократичних обмежень та феодальних пережитків, демонструючи, що вплив ідей Просвітництва та революцій Франції та 1830 року виявився значним і в регіоні Центрально-Східної Європи. Водночас поширення революційних ідей відбувалося через різні способи: публіцистику, таємні та відкриті політичні клуби, студентські організації, що формували ядро громадянського суспільства. Усі ці рухи характеризувалися високим рівнем мобілізації населення, активною участю буржуазії та інтелігенції, а також прагненням державних інститутів, правового регулювання економічної діяльності та встановлення конституційного ладу.

Водночас національні особливості кожного регіону впливали на специфіку революційних процесів. У Чехії революція проявилася як боротьба за культурну та мовну автономію в рамках Австрійської імперії. Чехи прагнули відновлення національної ідентичності через підтримку чеської мови у школах, державних органах та публічному житті, що було відповіддю на тривалу політику німецької адміністрації. У той же час угорські революційні рухи очолювали політичні еліти, що вимагали відокремлення від Відня та проголошення незалежної конституційної держави. Головними вимогами були свобода слова та преси, розширення виборчого права, ліквідація феодальних повинностей та реформи у земельних відносинах, що мали забезпечити доступ до власності та підвищити до модернізації соціальну мобільність. У Польщі революційна активність поєднувалася із прагненням відновити державність, яка була втрачена після поділів між Пруссією, Росією та Австрією. Польські національні рухи у 1848 році підкреслювали своє прагнення до політичної автономії, самоврядування та відновлення права на власну мову й освіту. Важливо зазначити, що польські революційні дії мали певну локальну специфіку: вони були більш спробою організованого повстання, ніж широкомасштабної революції, і в значній мірі були спрямовані проти конкретних адміністративних структур сусідніх держав.

У південних регіонах Австрійської імперії, зокрема в Галичині та Трансильванії, революція мала інший характер: тут активну роль відігравали не лише інтелігенція та буржуазія, але й селянство, яке прагнуло скасування кріпацтва, доступу до землі та полегшення податкового тягаря. На цих територіях соціальні вимоги часто поєднувалися з національними: українське та румунське населення вимагало збереження культурної самобутності та участі у державних процесах поряд із ліквідацією феодальних обмежень. Цей аспект наочно демонструє, що революційна хвиля не була однорідною і на рівні Центрально-Східної Європи проявлялася як складна взаємодія соціально-економічних та національних чинників.

Спільною рисою революційних подій у регіоні була активна участь різних соціальних верств населення. У містах ключову роль відігравали представники буржуазії, інтелігенції та студентства, які організовували політичні клуби, видавали революційні брошури та газети, формували громадську думку та вимагали конституційних реформ.

Водночас на українських землях Галичини особливу роль відіграла Головна Руська Рада, яка об'єднала місцеву інтелігенцію, духовенство та громадськість для відстоювання національних прав. Одним із ключових

документів Ради була звернення до імператора Фердинанда I, у якій висловлювалися вимоги щодо культурної та політичної автономії українців. У цьому контексті важливою є цитата з Маніфесту Головної Руської Ради від 10 травня 1848 р.: «Тим то чувством Наррдности напоєні і в тім наміреннюсобралисьмо ся ми Русини, котрим добро і щастє народу на сердци, і будем ділати в спосіб наступуючий: Розвивати і взносити народність нашу во всіх єічастях: видосконалєннем языка нашого, запровадженнемого в школах низших і висших, видаваннем письмчасових, утримованнем кореспонденцій з письменними так нашими, як иншими до щєпу славянськогоналежачими, розширеннем добрих і ужиточних книжок в язиці руськім і усильним стараннем впровадити і на рівні поставити язык наш з иншими в урядах публічних.»

У сільських районах домінувало прагнення до соціальної справедливості, зокрема скасування кріпацтва та надання права власності на землю. Цей соціальний аспект революцій дозволяє говорити про те, що Весна народів мала як політичний, так і соціальний вимір, причому вони тісно перепліталися у кожному конкретному випадку. Наприклад, у Галичині селянські виступи часто супроводжувалися політичними зверненнями до австрійської влади щодо національного визнання українців і поляків як рівноправних громадян імперії, що показує взаємозалежність соціальних і національних вимог. Аналогічно в Угорщині соціальні реформи та ліквідація феодалських повинностей були невід'ємною частиною національно-визвольної програми угорських революціонерів. Такі спільні тенденції свідчать про те, що революційні рухи у ЦСЄ не обмежувалися лише політичними гаслами, а охоплювали всю соціальну структуру суспільства, вимагаючи комплексних змін у політичній, економічній та культурній сфері.

Значущою особливістю весни народів у ЦСЄ була взаємодія між різними національними групами та спроби формування союзів для досягнення політичних цілей. У деяких регіонах, таких як Трансильванія чи Моравія, спостерігалася коаліційна діяльність між різними національними та соціальними групами, яка дозволяла ефективніше протистояти монархічній владі. Водночас такі союзи були нестійкими, оскільки різні нації переслідували неоднакові політичні цілі: наприклад, угорські революціонери прагнули централізованої угорської держави, тоді як румуни та серби вимагали автономії в межах імперії, що створювало протиріччя та ускладнювало координацію дій. Цей фактор підкреслює важливість національної специфіки у розумінні подій Весни народів: хоча революційна хвиля була загальноєвропейською, конкретні дії, формати організації та успішність виступів значною мірою залежали від локальних етнічних і політичних реалій. Окрім того, процеси революційної мобілізації впливали на розвиток політичної культури регіону, формуючи традиції політичних партій, громадських об'єднань, публічних виступів та законодавчих ініціатив, які мали подальший вплив на розвиток національних держав у другій половині XIX ст.

Важливим аспектом є вплив революційних процесів на культурну та мовну сферу Центрально-Східної Європи. Весна народів сприяла активізації національних рухів, що прагнули зміцнити власну мову як засіб освіти, публічного спілкування та культурного відтворення. У Чехії та Моравії це проявлялося у відновленні чеської мови в школах та адміністрації; в Галичині українська інтелігенція почала організовувати школи, видавати періодичні видання та формувати культурні товариства. Польські рухи підкреслювали необхідність збереження польської мови та літератури як фундаменту

національної ідентичності. Подібні культурні ініціативи сприяли консолідації національної свідомості та формуванню початкових структур громадянського суспільства, які пізніше стали базою для політичної діяльності другої половини XIX ст.

Також варто зазначити, що вплив революцій 1848 року виходив за межі безпосередньо політичних подій: він стимулював поширення ідей національної автономії, конституційного ладу, прав людини та громадянської активності серед широких верств населення, що мало довготривалі наслідки для процесів модернізації суспільства.

Попри поразку більшості революційних виступів, Весна народів залишила глибокий слід у політичному, соціальному та культурному розвитку Центрально-Східної Європи. Вона показала, що навіть у багатонаціональних імперіях можлива мобілізація різних соціальних груп, здатна впливати на державні інститути. Спільні тенденції, такі як прагнення до конституційних змін, ліквідації феодальних пережитків та розширення прав громадян, у поєднанні з локальними національними особливостями, створювали різноманітні, але взаємопов'язані революційні практики, які визначили подальший розвиток регіону.

Ярослав Фоменко (Суми)

СТВОРЕННЯ АВСТРАЛІЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ БРИТАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Австралійський Союз сьогодні – це держава, на материковій частині якої розташовано 5 штатів та кілька австралійських територій (Австралійська столична агломерація та Північна територія), на острові Тасманія знаходиться 6 штат, низка дрібних островів, на яких розташовуються зовнішні території, а також Австралійська антарктична територія. Утворення самостійної держави на далекому від Європи континенті, територія якого належала могутній Британській імперії, стало можливим завдяки трансформаційним процесам, що охопили імперію уже з другої половини XIX ст.

Проблеми трансформації Британської імперії та закладення тенденцій для створення Співдружності Націй, яка прийшла на зміну імперії та успішно існує й до сьогодні, увійшла до кола наукових інтересів окремих українських дослідників. У статті за авторства І. Ветринського досліджувалися передумови та ранні етапи розвитку Австралійського Союзу від часу заснування перших англійських колоній і до юридичного оформлення федерації. Г. Сталоверовою проаналізовано роботу Колоніальної конференції 1897 р., приділено увагу боротьбі самоврядних колоній за розширення своїх політичних та економічних прав. У праці В. Сокирської з'ясовано умови зміни політики британських урядів упродовж другої половини XIX – початку XX ст. у питаннях трансформації статусу залежних територій, простежено шлях їх руху від федералізму до децентралізації, надання прав домініонів і розширеної автономії.

Метою даної розвідки є на прикладі формування Австралійського Союзу актуалізувати проблему дослідження процесів мирної трансформації потужної Британської імперії, пошуку шляхів і можливостей для надання автономного статусу своїм колоніям зі збереженням впливу офіційного Лондона на ключові напрями їх діяльності.